

Hoelang is ouderenzorg houdbaar?

ACHTERGROND BEZUINIGINGEN

De kosten voor ouderenzorg lopen, bij ongewijzigd beleid, hard op.

© ANP/HH

Klaartje Bax en Renate Curfs

Waar de verpleeghuissector alarm slaat over de voorgenomen bezuiniging van 900 miljoen euro op de ouderenzorg voor 2026, zien hoogleraren ook andere mogelijkheden voor onze ouderenzorg. Toch lijkt de bezuiniging slechts een voorbode voor nog meer harde ingrepen in de zorg voor oudere Nederlanders, want de kosten worden te hoog.

DEN HAAG - Gebrek aan verpleeghuisplaatsen, leuren met hulpbehoevende senioren, thuiswonende ouderen die een halve dag moeten wachten tot er iemand komt om te helpen met douchen; waar de zorg voor ouderen nu al piept en kraakt, zijn de verwachtingen voor de komende twintig jaar nog veel somberder.

37 miljard

Door de vergrijzing groeit het aantal ouderen dat de komende twintig jaar een beroep doet op zorg flink. Als er niets gebeurt, zullen de zorgkosten in die periode verdubbelen tot bijna 37 miljard euro in 2040, zo stelt een nieuw interdepartementaal beleidsonderzoek (IBO). Om al die ouderen zorg te kunnen bieden is bijna 80 procent meer zorgpersoneel nodig. In 2020 werkten 482.000 personen in de ouderenzorg, in 2040 zouden dat er 849.000 moeten zijn.

De tijd is aangebroken om op te bouwen in plaats van nog verder af te breken.

Marcel Canoy

Deze explosie van kosten en de vraag naar personeel dwingen, zo vindt het IBO, tot harde maatregelen. In het rapport staan meerdere voorstellen die fikse besparingen opleveren. Zo kan een deel van de ouderenzorg uit de basisverzekering worden gehaald. Mensen moeten die dan zelf betalen als ze zorg nodig hebben. Ook huishoudelijke hulp die nu vaak via de gemeente wordt vergoed, zou voortaan zelf moeten worden betaald.

Professionele zorg is niet altijd de beste oplossing. We zullen in de toekomst gewoon meer moeten omzien naar elkaar.

Rudi Westendorp

Wim Groot, hoogleraar gezondheidseconomie aan de Universiteit van Maastricht, verwacht dat deze voorstellen grote gevolgen hebben voor de ouderen in ons land: „Dit soort bezuinigingen leidt onvermijdelijk tot een tweedeling. Ouderen die het kunnen betalen, regelen zelf meer of betere zorg en anderen komen zonder te zitten.”

Hij ziet dat deze ontwikkeling eigenlijk al is ingezet. „Er is nu al een tekort aan verpleeghuisbedden en de omstandigheden in die verpleeghuizen zijn vaak

niet erg plezierig. Mensen met genoeg geld regelen een particulier verpleeghuis waar het beter geregeld is.”

Het beeld dat uit het IBO-rapport naar voren komt, is dat ouderen de komende jaren steeds meer zelf moeten bijleggen voor hun zorg en dat die zorg alleen maar minder en minder wordt. Groot bevestigt dat: „We moeten eraan wennen dat we met minder genoeg moeten nemen.”

Ingrepen

Ook Conny Helder, minister van Langdurige Zorg, maakte bij de presentatie van het IBO-rapport duidelijk dat de grenzen zijn bereikt: „De ouderenzorg zoals we die nu kennen, wordt helaas onbetaalbaar.”

„De ouderenzorg zoals we die nu kennen wordt inderdaad onbetaalbaar”, stelt ook Marcel Canoy, hoogleraar gezondheidseconomie en dementie aan de Vrije Universiteit Amsterdam. „Maar de vraag is of we die op lange termijn überhaupt nog wel moeten willen.”

Canoy ziet dat er nu wél wordt gepleit voor heel harde maatregelen maar dat onduidelijk is hoe schadelijk die harde ingrepen op termijn zullen blijken. „Een hogere eigen bijdrage of een kleiner pakket in de zorg raken burgers direct in de portemonnee. Ze moeten dan veel meer zelf gaan betalen en dat is slecht voor onze economie”, zegt de hoogleraar.

Een betere optie voor de korte termijn zou volgens hem zijn een extra belasting in te voeren op de overwaarde bij de verkoop van een eigen woning. „Dat is eerlijk en efficiënt. Dit gebeurt in Frankrijk al jaren.” Volgens Canoy zou dat kunnen omdat we vergeleken met een aantal andere Europese landen relatief weinig betalen voor onze zorg en ons collectief gefinancierde pakket juist relatief groot is.

„Ik word er ziek van dat het in de ouderenzorg altijd over geld gaat. Daar ligt het probleem helemaal niet”, zegt Rudi Westendorp, hoogleraar ouderengeneeskunde in Leiden en Kopenhagen. Hij is ervan overtuigd dat mensen altijd bereid zijn meer te betalen voor goede ouderenzorg. „Maar dan moeten ouderen daarvoor wel de zorg krijgen die ze zelf verkiezen.”

Serviceflats

Westendorp ziet net als de overheid dat ouderen zo lang mogelijk thuis willen blijven wonen. Daarvoor zijn dan wel meer serviceflats, aanleunwoningen en appartementencomplexen voor ouderen nodig. Want daaraan is een groot tekort volgens hem: „Als het lijf en het hoofd het steeds meer laten afweten, worden mensen onzeker en willen ze graag beschut wonen.”

Bovendien zijn volgens de hoogleraar ouderengeneeskunde dan wel bepaalde voorzieningen nodig in de wijk om als oudere zelfstandig te kunnen blijven wonen. „Die zijn de afgelopen 25 jaar allemaal met de grond gelijk gemaakt”, zegt hij. „Er is zoveel kaalslag gepleegd dat er nauwelijks nog een wijkcentrum overeind staat.” Terwijl ouderen juist daar laagdrempelig met elkaar in contact kunnen komen. Om af te spreken en elkaar waar nodig te helpen. Daarmee wordt de potentiële inzet van dure zorg uitgespaard.

Wijkondersteuner

Ook Canoy ziet in de toekomstige ouderenzorg een belangrijke rol weggelegd voor de wijk. Hij spreekt over 'zorgzame buurten' waarin mensen naar elkaar omkijken. De overheid spaart daarmee de inzet van dure zorgprofessionals uit, waar toch al een tekort aan is. Een enkele professionele wijkondersteuner stuurt een groep vrijwilligers aan. „Ouderen krijgen daarmee de hulp die ze nodig hebben en voor de overheid is het goedkoper.” Helaas investeert de overheid er nog maar nauwelijks in.

In veel rapporten en plannen voor ouderenzorg van de overheid en de zorgsector die het afgelopen jaar verschenen wordt de inzet van iemands eigen netwerk gezien als een belangrijke oplossing.

Volgens Groot moeten al te hoge verwachtingen daarover wel worden getemperd: „Het potentieel van mantelzorgers neemt de komende jaren af. En bovendien kun je van een mantelzorger ook niet alles verwachten”, zo vindt hij.

In een recent advies van de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving werd het voorstel geopperd mantelzorgers een financiële vergoeding te geven. Maar dat is volgens Groot een slecht plan. „Als je dat soort hulp gaat formaliseren

met een contractje, levert dat alleen maar veel bureaucratie op. Je moet controleren of alles wel volgens de regels gaat en er geen fraude wordt gepleegd. Zo'n administratie kost veel geld en mankracht.”

Toekomst

„We zullen in de toekomst gewoon meer moeten omzien naar elkaar”, bepleit Westendorp. „Niet omdat het geld er niet is, maar omdat professionele zorg niet altijd de beste oplossing is.” Dat is wat Westendorp ook in Denemarken zag, waar hij jarenlang woonde en werkte. „Daar heb je heel actieve gemeenschappen waar ouderen in de wijk voor elkaar zorgen. Daardoor kunnen ze veel langer zelfstandig blijven en zijn kosten voor de langdurige zorg stukken lager.” Ondertussen krijgt iedereen daar volgens hem wél alle professionele hulp die hij nodig heeft.

Westendorp en Canoy hopen dat Den Haag uiteindelijk bijtijds zal bijdraaien en niet zal kiezen voor de harde maatregelen die nu voorliggen. Canoy: „Ik hoop dat ze nu eindelijk zullen inzien dat de tijd is aangebroken om op te bouwen in plaats van nog verder af te breken.”